

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljanje po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. junija 1876.

O b s e g: Obrtniki in rokodelci, zdramite se! — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — Čebelarske stvari. — Gospodarske novice. — C. kr. upravni sodni dvor ali opravna sodnija. — Misli o državi, cerkvi in vednosti. — Osoda Turških sultanov. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — O zadevah Wolfovega slovarja. — Književna vest. — Naši dopisi. — Novičar.

Obrtniške zadeve.

Obrtniki in rokodelci zdramite se!

Na Dunaji se je 4. dne u. m. zbralo 149 mož obrtnikov in rokodelcev vsake vrste (čevljarjev, krojačev, mizarjev, ključarjev, na kratko rečeno, vseh rokodelstev), ki čutijo težave in nadloge, v katerih danes živijo obrtniki in rokodelci, pa tudi vedó, da rokodelstvo ne pride na bolje s tem, ako se toži le čez slabe čase, ampak da je treba, zdramiti se in na postavni poti pomoči iskati ne za en dan, temveč da se tudi vprihodnje obrtniki manjše vrste in rokodelci rešijo nadlog, ki jih niso sami zakrivali.

Gori imenovani vrli možje, zastopniki vseh rokodelstev, so se zbrali in posvetovali, ter sklenili so sklicati veliki shod obrtnikov in rokodelcev vseh dežel in vseh narodov našega cesarstva, da se v tem shodu razodenejo vse rane rokodelstva, pa posvetuje, kaj početi za zboljšanje revnega njih stanú.

Da pa ta shod ima že pred seboj neko osnovo o tem, kaj naj bi se obravnavalo v njem, da se doseže shoda cilj in konec, je dotični odbor razglasil program (zapopadek) nameravanih razprav, ki ga je tudi vredništvu „Novic“ poslal z dostavkom, da bode vse svoje oklice, okrožnice itd. razpošiljal v slovenskem, českem, poljskem in rusinskem jeziku.

Odbor izreka pred vsem željo, naj bi prišli v nameravani shod, katerega dan ni še določen, iz vseh dežel in vseh narodov obrtniki in rokodelci, da se iz vseh krajev izvé, kje in kako čevelj tišči rokodelce.

Če pride veliko število obrtnikov in rokodelcev v to skupščino (Gewerbetag), imeli bodo pred vsem svetom veljavo njeni sklepi in tudi vlada važnosti teh sklepov ne bode mōgla prezirati, ko jej pridejo v roko, kjer bo šlo za premembo sedaj obstoječih postav ali za potrebo novih.

Če tudi so si v narodnih in političnih zadevah obrtniki in rokodelci različnih dežel in narodov sēm ter tje navskriž-misli o tem — méni odbor — so si vsi enoglasni, da je skrajni čas — da je 11. ura že — da se rokodelstvo reši iz velikih nadlog. In zatega del ne obupa odbor nad srečnim izidom nameravanega shoda.

Skoro bolj se odbor boji nečimurnosti, malomarnosti in obupa rokodelcev, ki dela neko otrpnost med njimi, da krepko ne stopijo na noge za svojo eksistencijo.

„Pomagaj si sam in pomagal ti bo Bog“ — to je stara resnica, ki se bode potrdila tudi o tem, da se zdramijo rokodelci in iščejo poti iz nadlog svojih.

Stan tudi manjših obrtnikov in rokodelcev je častitljiv stan; tudi njemu gré pravica besede o javnih zadevah, in če tudi oni hočejo imeti svoj zastop v vrsti družih zastopov, ne more to nikogar žaliti, kajti kogar potrebuje družba človeška tako, kakor ona potrebuje rokodelcev, ta ima, ker tudi davkarji nanj nikoli ne pozabijo, pravico v zastopu družih stanov tudi svojo besedo vmes govoriti.

Če katera država potrebuje prememb v narodnogospodarskih zadevah, potrebuje jih Avstrija. Denarni polom leta 1873. je to potrebo svetu preočitno razodel. Avstrija je bolna, hudo bolna; kmet toži, pa rokodelcec toži — to pa sta dva velika stebra naši državi. Razvalin in podrtij je povsod dovolj; kamor koli pogledamo, — in če Avstrija noče, da pogine, treba je iz razvalin začeti, zidati novega poslopja.

V zidanje tacega novega poslopja pripomoči, treba, da tudi obrtniki in rokodelci tudi svoje misli razodenejo in da jih odkritosrčno razodenejo. Oni s tem ne delajo nikakoršnega punta, ampak kazali bodo, kaj naj tudi vlada stori, da se ojači in okrepcá važni stan rokodelcev.

Odbor Dunajski je za zdaj zaznamoval 5 toček, katere naj bi se obravnavale v prvi skupščini. Tako-le se glasijo:

1. Razložil se bode in temeljito preiskal sedanji stan obrtnijstva in rokodelstva v Avstriji.

2. Poročalo se bode, katere nasledke ima v Avstriji obrtniška prostost (Gewerbefreiheit) po obrtniški postavi od 20. decembra 1859. leta.

3. Razložila se bode sedanja organizacija obrtniškega stanú v Avstriji.

4. Poročalo se bode, kako naj bi se pre naredile in vredile razmere rokodelskih učencev.

5. Nasvetovala se bode prememba razmer med mojstri in njihovimi pomočniki, in kako za bolne pomočnike in učence skrbeti.

To je petorica obravnav, ki so namenjene 1. shodu obrtnikov. Jako važna se vsaka kaže že na prvi pogled. Vredno je tedaj, da vsi naši razumni obrtniki in rokodelci se ogrejejo za ta velevažni shod, in se že zdaj posvetujejo, katerega zastopnika bi vsako rokodelstvo poslalo na Dunaj v posvetovanje. Mi poznamo več tacih mož, ki so sposobni za to poslanstvo,

ker dobro poznajo nadloge in težave svojega stanú, pa tudi imajo moč besede, ki je potrebna v takem zboru.

Kranjski deželni zbor letošnji je dobil peticijo Ljubljanskih obrtnikov, naj bi se jim škoda ne delala z rokodelstvi v jetnišnici in posilni delalnici; v tem shodu ponuja se jim dobra prilika, razodeti svoje pritožbe in dokazati škodo ter pot kazati, kako naj vlada in deželni zastopi ne dadó jetnikom in posilnikom dela s tem, da ga jemljó davkeplačevalcem.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
11.	1759.	se je rodil Jan. Schwerz v Koblencu na Pruskem (umrl 11. grudna 1844), slavni zastopnik praktičnega poljedelstva.
11.	1849.	se je ustanovila po prizadevanji družbe kmetijske Dunajske in po predlogu viteza Jos. Schreibers-a prva kmetijska šola v Weissenhofu v dolnji Avstriji pod vodstvom viteza Clannerja.
12.	1770.	je bil prvi veliki zbor Moravske kmetijske družbe v Brni.
13.	1856.	je umrl dr. Ernest Alban v Plavu na Meklenburškem (rojen 7. svečana l. 1791). Bil je najprej bogoslovec, potem zdravnik, in naposled kmetovalec; on je prvi kmetijske stroje (mašine) delal na Nemškem, je iznašel sejalnico po njegovem imenu imenovano in več družih kmetijskih mašin.
14.	1834.	se je oklicala postava za zložbo zemljišč na Saksonskem.
14.	1859.	je bila oklicana postava o kmetijskih potih, o grabnih za odtok vode itd. na Pruskem.
16.	1823.	je na Francoskem Ternaux prvi skušil žlahne Kašmirske koze vpeljati.
16.	1828.	je bil prvi sejm za volno v Brni na Moravskem.

(Dalje prihodnjič.)

Čebelarske stvari.

„Slov. Čebeli“ se piše iz Borovniške okolice (in menda je na Kranjskem povsod taka) to-le:

„Leta 1875 in naslednje zime mi čebelarji ne bomo tako kmalu pozabili. Še eno tako leto s tako zimo, potem znamo čebelnjake zapreti, ali jih k večjemu s slamo in mrvo napolniti. Kateremu jih ni več pomrlo, kakor polovica panjev, sme o sreči govoriti in ostali so bili le slabotni revčeki, od katerih zdaj — konec maja — še nimamo nobenega roja. Marsikje v okolici imajo mnogo češminjevja, pa odcvetelo je večidel brez dobička. Zdaj dobivajo čebele še nekaj po travnikih, ali kmalo bo treba kositi in potem spet s piskrom v čebelnjaku stati in pitati. Naj bi še le imeli s čim, saj čebelarji toliko skopi nismo, da bi našim čebelicam živeža ne privoščili. Bog daj, da bi bila vsaj jesen kaj boljša!

Gosp. Viljem Mayer, lekarničar v Ljubljani, priporoča čebelarjem, naj sadijo solnčnice (solnčne rože), ki lepšajo vrte in dajejo čebelam hrano do pozne jeseni. On postreže rad s semenom posebno lepih solnčnic, ki v dobro zemljo vsajene zrastejo do treh celó štirih metrov visoke. — Seme daje okusno olje.

Gospodarske novice.

* *Nova skušnja pomladanske hrošče (kebre) loviti.*

Po naznanilu časnika „Illust. Chronik der Zeit“ se to prav lahko tako le zgodi: O mraku zvečer naj se med drevje postavi star sodec, ki zgoraj nima pokrova. Od znotraj se sodec krog in krog s tekočim katranom ali tekočo smolo namaže; na dno soda pa naj se postavi prižgana ponočna lampica. To je vse. Mrčesi vsake baže, privabljeni po lučici lampe, planejo v sodec in ondi okoli frfrajo, o tem pa si perutice svoje pomažejo s katranom ali smolo in ne morejo več iz sodca; hrošči padejo po takem na dno. Z malo katrana ali smole in z majhnim trudom se dado hrošči velikega okraja pokončati. — Če je to res tako, kakor je popisano, bilo bi to gotovo labko sredstvo za pokončanje hroščev. Naj se poskusi, vsaj skušnja s starim sodcem, nekoliko smole in lampico ne stane veliko.

* *Pozemeljske gliste (Regenwürmer) se pokončajo,* če se zemlja polije z vodo, v kateri se je nekoliko kuhinjske soli raztopilo. Po neki naključbi se je to zvedelo. Nek francoski trgovec je dal nekoliko žakljev oprati, v katerih je bila sol, in ker je vedel, da je slana voda dobro gnojivo, dal jo je politi po svojem vrtu. Malo minut potem bila je vsa zemlja na vrhu z glistami pokrita, ki so konec jemale.

* *Da konji čez zimo gladko in svitlo dlako obdržijo,* priporoča časnik „Journal des Haras“ konjem od meseca septembra (kimovca) počenši vsak večer pokladati 2 decilitra, to je, pol maslica strtih konopelj samih ali pa zmešanih z ravno toliko ajde. Vredništvo omenjenega časnika pa dostavlja, da ni varno konjem ajde dajati zato, ker po skušnjah v Manche-i na Francoskem, kjer veliko ajde pridelujejo, konji po obilni krmi z ajdo sèm ter tjà po životu pleše in grbasto kožo dobijo, kakor da bi bili garjevi.

* *Kokoši se jajca kljuvati in jesti odvadijo* s tem, da se jim podloži jajce ponarejeno iz gipsa ali porcelana, na katerem si brez vspeha svoj kljun skrhajo. Kmetijska družba v Lennep u na Pruskem je v ta namen lansko leto 3000 takih porcelanastih jajc med svoje ude razdelila.

Nove postave.

C. k. upravni sodni dvor ali opravna sodnija.

Državna osnovna postava dne 21. decembra 1867. leta o sodnijski oblasti zagotovila je v 15. členu ustanovitev posebnega upravnega sodnega dvora ali upravne sodnije (Verwaltungsgerichtshof) na Dunaji, ki bode sodila v vseh tistih slučajih, v katerih kdo trdi, da mu je postavam nasprotna razsodba ali naredba kake upravne gospóske prikratila pravice. To zagotovilo vresničilo se je s postavo 22. oktobra l. 1875. o ustanovitvi upravne sodnije ali upravnega sodnega dvora, ki je razglašena 2. aprila l. 1876. v državnem zakoniku pod števil. 36. Ta postava je letos moč 17. maja zadobila, upravni sodni dvor pa delovanje svoje začne 3. julija.

Da bralci naši poznajo kompetenco ali delokrog upravnega sodnega dvora, treba je delokrog upravnih organov ločiti na tanko.

Delovanje upravnih organov je dvojno: uprava namreč je v pravem ali ožjem pomenu, in pa upravno pravosodje.

Naloga uprave v pravem pomenu je izvršitev političnih zadev po zapovedih primernosti (oportunitete), upravno pravosodje pa razsojuje o pravicah in dolžnostih državljanov na temelji obstoječega